

Zámbó Armand

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Bűnügyi tagozatának tagja

A halálbüntetés kiszabásának anyagi és eljárási feltételei az Egyesült Államok, Japán és Irán jogában

I. Bevezetés

Amennyiben a halálbüntetésről értekezünk, megállapítható, hogy a történelem kezdete óta részét képezi az államok jogrendszerének, tehát tulajdonképpen egyidős a joggal.¹ Az emberi közösségek létezése óta alkalmazzák a közösséget leginkább sértő deliktumokra. A halálbüntetésnek, valamint tágabb értelemben magának az állami büntetőjognak a kialakulása két főbb okra vezethető vissza, a magánbosszú állami visszaszorításának igényére, illetve szakrális gyökerekre.² A kettő közül talán utóbbi szorulhat értelmezésre, magyarázatra. A deliktumot elkövető személyek kivégzése eleinte nem büntetésnek minősült, hanem az isteneknek bemutatott áldozatnak. Aki közössége ellen cselekedett, nem saját maga ellen vívta ki az istenek haragját, hanem azon közösség ellen, melynek ő maga is tagja volt. A közösségnek meg kellett szabadítania magát a haragtól, s a legegyszerűbb megoldásnak a vétkes személy feláldozása bizonyult. Később ez a szakrális, vallási jelleg háttérbe szorult és a halálbüntetés kiszabása világi okokra volt visszavezethető, ugyanakkor léteztek államok, melyekben a világi és a vallási jelleg keveredése volt megfigyelhető.³

II. A halálbüntetésről általában

A halálbüntetés kialakulásáról, gyökereiről szóló bevezetés után tanulmányomat az általános információk ismertetésével folytatnám, különösen arra fókuszálva, hogy világunk államai miként viszonyulnak ezen szankcióhoz. Véleményem szerint ezen ismeretek elengedhetetlenek ahhoz, hogy ezt követően a címben is feltüntetett három államot közelebbről is vizsgálat alá lehessen vonni.

Fontos kiemelni, hogy Magyarországon a halálbüntetést 1990-ben az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította, így eltörölték. A világon azonban számos más államban a mai napig hajtanak végre kivégzéseket. A végrehajtás kérdésköre, módszerei kultúránként eltérőek, emiatt választottam három, eltérő kultúrával rendelkező államot, hogy összehasonlíthassam őket és így egy átfogó képet kapjunk arról, milyen sokszínű ez a téma szerte a világban.

¹ Tóth Zoltán: A halálbüntetés története, filozófiája és kortárs jogelméleti kérdései. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. https://www.ajk.elte.hu/file/ajkdi_tothzoltan_tez.pdf (2026.04.07.)

² Uo.

³ Uo.

Az államok álláspontjával kapcsolatban elmondható, hogy a halálbüntetés megítélése rendkívül vegyes és széles skálán mozog. A szakirodalom négy nagy csoportot különít el, az abolicionista országokat, a halálbüntetést csak rendkívüli bűntettekre alkalmazó országokat, *de facto* abolicionista országokat és a halálbüntetést köztörvényes bűncselekményekre is alkalmazó országokat.⁴ A következőkben az egyes csoportokra vonatkozó jellemzők ismertetését fogom elvégezni.

Az első csoportba tartozó államok jogrendszere nem tartalmazza a halálbüntetést, így az semmilyen körülmények között nem szabható ki. Ezen csoportba sorolható hazánk, valamint Európa többi állama, Oroszország és Fehéroroszország kivételével, illetve számos közép-, és dél-amerikai ország is ide sorolható.⁵

A második csoport államainak jogrendszere tartalmazza a halálbüntetést, azonban csak néhány esetben kerül sor tényleges alkalmazására, például különböző háborús vagy katonai deliktumok esetében. Ebbe a kategóriába sorolhatók többek között azon dél- és közép-amerikai országok, amelyek nem az abolicionista országok csoportját erősítik, mint Brazília, Chile, Peru, de ide tartozik Izrael és Kazahsztán is.⁶

A *de facto* abolicionista államok joga ismeri a halálbüntetést köztörvényes bűncselekmények esetében is, azonban az elmúlt időszakban nem került sor tényleges kiszabásra. Ide sorolható Európa államai közül Oroszország, valamint számos afrikai állam is ezt a kategóriát erősíti.⁷

A negyedik csoport országai ismerik és alkalmazzák is ezt a szankciót köztörvényes bűncselekmények esetében is. Ebbe a kategóriába sorolható az Amerikai Egyesült Államok, Japán, Kína és Fehéroroszország is, de az afrikai, ázsiai és a közel-keleti területeken is lehet találkozni ilyen államokkal.⁸

III. Amerikai Egyesült Államok, Japán és Irán

Miután áttekintettem a halálbüntetés gyökereit, valamint az államok halálbüntetéssel kapcsolatos álláspontját, a továbbiakban három konkrét állam halálbüntetéssel kapcsolatos szemléletmódját, bírói gyakorlatát vizsgálom meg. A koncepció a következőképpen épül fel: az egyes országok taglalásánál először összefoglalom az adott állam halálbüntetéssel kapcsolatos felfogását, majd néhány jogeseten, ítéleten keresztül folytatom elemzésemet.

⁴ Balázs Péter: A velünk élő talio - a halálbüntetés napjainkban. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar. https://jog.tk.elte.hu/uploads/files/2018_07_Balazsy.pdf (2026.04.07.)

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

III.1. Amerikai Egyesült Államok

Mint ahogyan azt korábban említettem, az USA jogrendszere ismeri és alkalmazza a halálbüntetést köztörvényes deliktumok esetében is. Jelenleg az USA 50 tagállamából 27 tagállamban törvényes ez a szankció, de itt is megfigyelhetők tagállamok, melyek moratóriumot hirdettek, tehát gyakorlatilag nem hajtanak végre kivégzéseket.⁹ Ezt látva szembetűnő, hogy még a tagállamok is eltérően vélekednek a büntetés szükségességéről, relevanciájáról. A kivégzések többsége a déli államokban történik, így Floridában, Texasban, Oklahomában és Missouriban.¹⁰

Ha a statisztikákat vesszük alapul, elmondható, hogy az előző évekre levetítve csökkenő tendenciát mutat a halálra ítélek száma. Míg az 1990-es években közel 100 embert is kivégeztek, ma már ez alig haladja meg a 10-20 főt. Egészen pontosan 2024-ben 25 embert végeztek ki, míg 2023-ban 24-et.¹¹

Manapság a legelterjedtebb kivégzési módszer a tagállamokban a méreginjekció, melynek lényege, hogy halálos vegyületet juttatnak az érintett személy szervezetébe. Azonban ez felvet különféle jogi és etikai aggályokat is, melyek miatt fontolóra vették a korábbi eljárások visszavezetését. Korábbi eljárások alatt főként a villamosszéket és az akasztást kell érteni.¹²

Utah tagállam, a mormon egyház központja azonban kiemelkedik ezen a téren, ugyanis a halálbüntetés egyik legkülönlegesebb államának tekinthető. Hosszú ideig kivégzőosztag általi kivégzéseket hajtottak végre, melyet később eltöröltek, de 2015 óta ismét alkalmazható ez a módszer. Végrehajtása a következőképpen történik: a halálraíteltet székhez erősítik, mellkasára papírcélpontot tűznek, mely a szívet jelöli. Ezt követően 5 speciális, képzett rendőrtiszt végez a rabbal fegyver segítségével. Az 5 fegyverből egyet azonban vaktölténnyel töltenek meg, így a tisztek nem fogják tudni, melyikük lövése okozta az elítelt halálát.¹³

III.1.1. Furman v. Georgia (1972)

A Furman v. Georgia ügyben a Legfelsőbb Bíróság 3 külön büntetőeljárást vont össze (Furman v. Georgia, Jackson v. Georgia és Branch v. Texas).¹⁴ Az elnevezés oka, hogy ha az amerikai joggyakorlatban több ügyet együtt tárgyalnak a Legfelsőbb Bíróság előtt, akkor általában az

⁹ „Hány halálos ítéletet hoznak évente Amerikában? – Hány embert végeznek ki és hány állam engedélyezi?” Tudás.hu. <https://tudas.hu/hany-halalos-iteletet-hoznak-evente-amerikaban-hany-embert-vegeznek-ki-es-hany-allam-engedelyezi/> (2026.04.07.)

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ Furman v. Georgia, 408 U. S. 238 (1972). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/408/238/> (2026.04.07.)

elsőként jegyzett ügy neve alatt hivatkoznak rájuk. Ezért a három ügy összességét egyszerűen Furman v. Georgia néven említik, holott valójában több üggyel kapcsolatos döntésekről van szó.¹⁵

Az ügy lényegének megértése kívánja a jogi és történelmi háttér vizsgálatát. A 20. század közepére egyre nagyobb vita alakult ki a halálbüntetés alkotmányosságáról. Sokan úgy vélték, hogy ezen szankció alkalmazása önkényes, közvetlen és gyakran diszkriminatív, különösen a faji kisebbségek és a szegényebb vádlottak esetében. Az amerikai alkotmány VIII. alkotmánykiegészítése tiltja a „*cruel and unusual punishments*” (kegyetlen és szokatlan büntetések) alkalmazását, mely a XIV. alkotmánykiegészítés értelmében az államokra is kiterjed. A kérdés az volt, hogy a halálbüntetés akkori alkalmazási rendszere sérti-e az alkotmányos tilalmat.¹⁶

Fontos elkülöníteni egymástól az ügy alapjául szolgáló eseteket. Az első William Henry Furman ügye, melynek lényege, hogy az említett személy betört egy családi házba Georgiában. A lakók azonban rajtakapták, így menekülni kényszerült. Menekülés közben egy általa leadott lövés halálosan megsebesítette a ház egyik lakóját. Furman azt állította, hogy a fegyver véletlenül sült el, azonban emberölésért elítélték.¹⁷ A második ügy a Jackson v. Georgia ügy, melynek keretében Lucius Jackson betört egy házba, ahol egy nőt fegyverrel fenyegetett, majd megerőszakolta. Georgia joga szerint ezért a büntetésért halálbüntetés is alkalmazható, így az esküdszék ezt a büntetést választotta.¹⁸ Végül szót kell ejteni a Branch v. Texas ügyről. Elmer Branch Texasban követett el betörést és nemi erőszakot egy idős nő ellen, amiért szintén halálbüntetésre ítélték.¹⁹ Mindhárom esetben a bíróságok szinte teljes mérlegelési szabadságot adtak az esküdszéknek a büntetés meghatározását illetően.²⁰

A Legfelsőbb Bíróság azt a kérdést fogalmazta meg az üggyel kapcsolatban, hogy összeegyeztethető-e az amerikai alkotmánnyal a halálbüntetés alkalmazása abban az esetben, ha azt az esküdszékek és a bírók lényegében korlátozás nélküli mérlegelési jogkörrel szabhatják ki. Itt arról van szó ténylegesen, hogy sérti-e a halálbüntetés alkalmazása a VIII. alkotmánykiegészítés általam említett rendelkezését, valamint a XIV. kiegészítés egyenlő jogvédelmi elvét, ha az ítéletek önkényesek vagy diszkriminatívak.²¹

A Legfelsőbb Bíróság végül 5-4 arányban a vádlottak javára döntött. A döntés *per curiam* formában született, vagyis nem volt egyetlen többségi indoklás, az 5 bíró külön-külön írt támogató véleményt. A bíróság kimondta, hogy a halálbüntetés alkalmazása sérti a korábban említett két

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

alkotmánykiegészítést, mivel kegyetlen és szokatlan büntetésnek minősül.²² Az 5 bíró különböző indokolással támogatta a döntést. William O. Douglas szerint a büntetés alkalmazása gyakran faji és társadalmi megkülönböztetéshez vezet, s így sérti az alkotmány egyenlő jogvédelemmel kapcsolatos elvét. William Brennan szerint a halálbüntetés önmagában is kegyetlen és szokatlan büntetés, mert rendkívül súlyos és visszafordíthatatlan, valamint nem szolgál bizonyítottan hatékonyabb bűnmegelőzési célt. Thurgood Marshall is hasonló álláspontot vall. Szerinte a halálbüntetés összeegyeztethetetlen a modern társadalom erkölcsi normáival. Potter Stewart az önkényességet hangsúlyozta, míg Byron White állítása alapján a halálbüntetés rendkívül ritkán kerül alkalmazásra, és nincs következetes logika abban, mikor szabják ki. Az 5 bíró véleménye mellett különvéleményekkel is találkozhatunk. A 4 disszidáló bíró szerint a bíróság túl messzire ment, ugyanis szerintük a halálbüntetés történelmileg elfogadott az Egyesült Államokban, az alkotmány nem tiltja kifejezetten és a halálbüntetés szabályozása inkább a törvényhozás feladata, nem a bíróságé.²³

Szükséges említést tenni a döntés utóhatásairól, mely óriási hatással bírt az amerikai büntetőjogra. Az ítélet gyakorlatilag moratóriumot hozott létre a halálbüntetésre az USA-ban, több, mint 600 halálra ítélt fogoly büntetését életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták. Emellett szükségessé vált a törvények módosítása is. Olyan törvényekre volt szükség, melyek részletesebb iránymutatást adtak az esküdtszékeknek, figyelembe vették a súlyosító és enyhítő körülményeket, valamint külön büntetési szakaszt vezettek be a tárgyalásokban.²⁴

Ugyan mindhárom eset elkövetőjét halálra ítélték, a döntés értelmében viszont nem került sor ezek végrehajtására. William Henry Furman halálos ítéletét életfogytig tartó szabadságvesztésre módosították. Több, mint 20 évet töltött börtönben, végül 1984-ben feltételesen szabadlábra helyezték. Lucius Jackson ítéletét szintén életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták, ahonnan később ő is feltételesen szabadult. Elmer Branch büntetéséről szintén ugyanez mondható el, annyi különbséggel, hogy az ő későbbi életéről kevesebb nyilvános információ áll rendelkezésre.²⁵

Az ügyről összességében elmondható, hogy az amerikai büntetőjog egyik legfontosabb precedense. Azt nem mondta ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy a halálbüntetés minden esetben alkotmányellenes, de azt viszont egyértelműen kijelentette, hogy az akkori rendszerben önkényesen és diszkriminatív módon alkalmazták. A döntés átmenetileg leállította a halálbüntetések alkalmazását az USA-ban és megváltoztatta a halálbüntetés jogi szabályozását.²⁶

²² Uo.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

III.1.2. Gregg v. Georgia (1976)

Ebben az ügyben az esküdtszék bűnösnek találta Gregget rablásban és emberölésben, s halálra ítélte.²⁷ A fellebbezést követően Georgia Legfelsőbb Bírósága megerősítette a halálbüntetést. Gregg az ítéletet megtámadta, hivatkozva arra, hogy a kiszabott halálbüntetés „kegyetlen és szokatlan” büntetés, mely sérti a VIII. és a XIV. alkotmánykiegészítést.²⁸ Így ebben az ügyben az a kérdés fogalmazódott meg, hogy a halálbüntetés kiszabását tiltja-e a VIII. és a XIV. alkotmánykiegészítés, utalva a büntetés „kegyetlen és szokatlan” jellegére.²⁹

A Bíróság 7-2 arányban megállapította, hogy a halálbüntetés nem sérti minden körülmény között a megnevezett alkotmánykiegészítéseket.³⁰ Szélsőséges ügyekben az alkalmazása indokolt lehet. Georgia halálbüntetéséről szóló törvénye biztosítja a halálbüntetés megfontolt alkalmazását azzal a követelménnyel, hogy két szakaszból álló eljárás szükséges, ahol a tárgyalás és az ítélethozatal külön zajlik (bifurkált eljárás). Emellett szükséges az esküdtszék megállapítása a bűncselekmény súlyosságáról és a vádlott természetéről, valamint az ügy körülményeinek összehasonlítása más halálbüntetéssel kapcsolatos ügy körülményeivel.³¹ Az igazságszolgáltatás megállapította, hogy a halálbüntetés hasznos elrettentő eszköz, kiemelve társadalomra gyakorolt hatását, jogkövetés erősödését. Ugyanakkor ez a szankció a legsúlyosabb bűnelkövetőkkel szembeni megtorlásra is szolgál.³²

Az általam elemzett két ügy talán a legfontosabb, ha az USA halálbüntetésével kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáljuk. Összevetve a két ügyet elmondható, hogy míg a *Furman v. Georgia* ügy átmenetileg beszüntette a halálbüntetés alkalmazását, mivel az ott megállapítottak szerint alkalmazás önkényes és diszkriminatív, addig a *Gregg v. Georgia* ügy ismét engedélyezte alkalmazását, ám azt szigorú korlátok közé szorította.³³

III.1.3. Egyéb jelentősebb ügyek

Az említett két ügy mellett az amerikai jogban számos másik, halálbüntetéssel kapcsolatos ügy terjedt el. A következőkben további három jelentősebb esetet szeretnék bemutatni.

Az *Atkins v. Virginia* ügyben (2002) Daryl Renard Atkins fegyveres rablás és emberölés vádjában ítélték el.³⁴ Atkins védelme egy igazságügyi pszichológusra támaszkodott, aki szerint Atkins mentálisan fogyatékos. Az esettel kapcsolatos legfontosabb kérdés, hogy az értelmi

²⁷ *Gregg v. Georgia*, 428 U. S. 153 (1976).

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ Uo.

³⁴ *Atkins v. Virginia*, 536 U.S. 304 (2002).

fogyatékossgal élők kivégzése „kegyetlen és szokatlan” büntetésnek bizonyul-e a VIII. alkotmánykiegészítés értelmében.³⁵

A Bíróság 6-3 arányban kimondta, hogy a szellemi fogyatékkal élők kivégzése beleilleszkedik ebbe a kategóriába.³⁶ Az érvelés szerint a legtöbb állam azon a véleményen van, hogy a halálra ítélet nem a megfelelő büntetés egy szellemi fogyatékossgal szenvedő bűnelkövető számára. „*A VIII. alkotmánykiegészítést értelmezve és alkalmazva arra a következtetésre jutunk, hogy az ilyen büntetés túlzott, és hogy az Alkotmány lényegi korlátozást szab az állam hatalmára egy értelmi hiányban szenvedő bűnelkövető életének elvételével kapcsolatban*” – írta Stevens bírósági elnök.³⁷ Az ügyben tehát kimondták az értelmi fogyatékossgal szenvedők halálra ítéletének tilalmát.³⁸

A *Roper v. Simmons* ügy (2005) lényege, hogy Christopher Simmons-t 1993-ban, mindössze 17 évesen halálra ítélték. Számos fellebbezés történt az állami és szövetségi bíróságokhoz 2002-ig, de mindegyik fellebbezést elutasították.³⁹ Majd 2002-ben a Missouri Legfelsőbb Bíróság felfüggesztette Simmons kivégzését. Ebben szerepe volt az előbb említett *Atkins v. Virginia* ügynek, ahol az elkövető szellemi fogyatékossgára hivatkozva tiltották meg a halálbüntetés kiszabását. Itt is felmerült annak a lehetősége, hogy a fiatalkor egy olyan akadálnak minősül, melynek értelmében nem lehet az elkövetőt halálra ítélni. Az esettel kapcsolatos legfontosabb kérdés, hogy a kiskorúak kivégzése „kegyetlen és szokatlan” büntetésnek bizonyul-e a VIII. és a XIV. alkotmánykiegészítést elemezve.⁴⁰

A Bíróság 5-4 arányban kimondta, hogy a tisztesség normáinak fejlődése szerint a kiskorúak halálra ítélete ellentmond az alkotmánykiegészítésben foglaltaknak. Megfogalmazták, hogy ez a szankció aránytalan a fiatalkorúakra nézve, emellett rámutattak az ezzel kapcsolatos nemzetközi álláspontokra is.⁴¹ Az eset jelentősége, hogy kimondták a fiatalkorúak halálra ítéletének tilalmát.⁴²

A *Kennedy v. Louisiana* ügyben (2008) a louisianai bíróság bűnösnek találta Patrick Kennedyt 8 éves mostohalánya megerőszakolásában.⁴³ Louisiana törvényei lehetővé teszik, hogy a bíró halálbüntetést szabjon ki azon vádlottak számára, akiket 12 év alatti gyermekek megerőszakolásában találtak bűnösnek. Az ügyész ilyen ítéletet kért, az esküdtszék megítélte, Kennedy megfellebbezte. Az ügygel kapcsolatos legfontosabb kérdés, hogy megsértik-e a

³⁵ Uo.

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

³⁸ Uo.

³⁹ *Roper v. Simmons*, 543 U.S. 551 (2005).

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ *Kennedy v. Louisiana*, 554 U.S. 407 (2008).

bíróságok a VIII. alkotmánykiegészítést azzal, ha halálbüntetést szabnak ki gyermekkel szembeni nemi erőszak elkövetője számára.⁴⁴

A Bíróság 5-4 arányban kimondta, hogy az alkotmánykiegészítés értelmében ilyen bűncselekményekkel szemben nem lehetséges halálos ítéletet hozni, ugyanis ilyen esetben a szankció „kegyetlen és szokatlan” lenne és sértené a nemzeti konszenzust. Az ügy lényege, hogy itt mondták ki, hogy halálbüntetést csak emberöléssel kapcsolatos bűncselekményekért szabhatnak ki a bíróságok.⁴⁵

Összességében elmondható a három ügygel kapcsolatban, hogy véleményem szerint ezek alapján jól meghatározhatóak a halálbüntetés kiszabásának anyagi korlátjai. Úgy gondolom, ez egy hosszú folyamat eredménye, mely az előző századtól kezdve napjainkban is vet fel vitás kérdéseket.

III.2. Japán

Japánban szintén súlyos bűncselekményt kell elkövetni ahhoz, hogy valakit halálra ítéljenek. A felkelő nap országában az elmúlt 30 évre vetítve nagyjából 134 főre tehető a kivégzettek száma.⁴⁶

Japán legrégebbi történelmi könyve, a Kojiki szerint a halálbüntetés az 5. században jelent meg az országban, Nintoku császár uralkodása idején.⁴⁷ A kivégzés leggyakoribb módszerei között találhattuk a fojtogatást, lefejezést, halálra égetést és adott esetben a holttest közszemlére tételét is alkalmazták. Ezen módszerek az idő előrehaladtával változtak, az általam felsoroltak szinte már nem is fordulnak elő, a kivégzések a börtön falai között, akasztással kiviteleződnek.⁴⁸

A bíróság ítélete önmagában nem elegendő ahhoz, hogy valakit halálra ítéljenek, az eljárásnak szigorú szabályok szerint kell megtörténnie. A büntetőeljárásról szóló törvény értelmében a halálbüntetést az elítélt fellebbezésének sikertelenségét követő 6 hónapon belül kell végrehajtani a miniszteri utasításnak megfelelően.⁴⁹ Ezek alapján megállapítható, hogy átlagosan a halálsoron töltött idő 5-7 év között mozog. Fontos azonban megjegyezni, hogy a 6 hónapos határidő a valóságban szinte sosem teljesül, mivel a miniszterek mérlegelési jogköre felülírja ezt.⁵⁰

Mint ahogyan azt korábban említettem, halálbüntetést csak súlyos esetekben szabnak ki a japán bíróságok. Az elkövetőt és a bűncselekményt is 9 szempont szerint kell megvizsgálni. Erre a későbbiekben még részletesebben ki fogok térni. A szempontok kiértékelése alapján Japánban

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ *Porkoláb* Zsófia: High-tech ország középkori módszerhez nyúl: újabb akasztás lesz Japánban. Index.hu. <https://index.hu/fomo/2024/01/28/japan-torveny-buntetes-birosag-kivegzes/> (2026.04.08.)

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ *Sulyok* Gábor: A halálbüntetés Japánban – elmélet és gyakorlat. Miskolci Jogi Szemle.

⁴⁹ Code of Criminal Procedure (Act No. 131 of 1948) Article 475.) <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3740/en> (2026. 06. 11.)

⁵⁰ *Porkoláb*: i. m.

halálra ítélték már többek között szektavezéreket és kegyetlen bűncselekmények elkövetésével vádolt személyeket.⁵¹

A jogerős halálra ítélest követően az elítélteket már nem hagyományos börtönökben tartják fogva. Ilyenkor egy külön létesítménybe kerülnek, ahol magánzárkákban várják az ítélet végrehajtását (*Detention House*). Az elítéltek nem tudják előre, mikor következik utolsó útjuk, többnyire csak pár órával előtte értesítik őket.⁵² Bekötött szemmel, összekötött lábakkal és megbilincselte kezekkel vezetik őket az akasztófához. A végrehajtás tekintetében párhuzam vonható az amerikai módszerrel. Az elítéltek alatt egy csapóajtó nyílik, amikor több börtönőr egyszerre megnyom egy gombot a szomszédos szobában, azonban egyiküknek sem árulják el, melyik gomb váltja ki a halálos mechanizmust. Ez erőteljesen hasonlít az USA-ban alkalmazott vaktöltényes módszerre. Az ilyen módszer a felelősség megosztására alkalmas (*diffusion of responsibility*), emellett segíti az öröknek a trauma feldolgozását, mivel mint ahogyan azt már említettem, nem fogják tudni, melyikük okozta ténylegesen az elítélt halálát.⁵³

III.2.1. Nagayama-ügy

A következőkben terítékre kerülő ügy a modern japán büntetőjog egyik legfontosabb esete. Elemzésemből levont következtetésekből fakadóan úgy gondolom, az itt lefektetett elvek, kritériumok nemcsak az eset idejében, hanem a tanulmányom készítésének időpontjában is az eljárások alapjait jelentik az országban.

Norio Nagayama egy szegény családból származott és nőtt fel, anyja korán magára hagyta, testvérei nem bántak vele jól, mely súlyos szociális és mentális hátrányokhoz vezetett esetében.⁵⁴ Ez már önmagában elegendő volt későbbi, bűnökkel teli életének megalapozására. Bűncselekménysorozatát 1968 folyamán követte el Japán városaiban, összesen négy alkalommal. Áldozatait tekintve elmondható, hogy két taxisofőrrel és két biztonsági őrral végzett. Letartóztatásakor 19 éves volt, így a japán jogszabályok értelmében fiatakorúnak kellett tekinteni. A börtönben töltött évei alatt írói karriert futott be, díjakban is részesült, s az ebből befolyó bevételt az áldozatok családtagjainak és perui jótékonyági szervezeteknek ajándékozta.⁵⁵

Maga az eljárás Japán történelmének egyik legfontosabb, legbonyolultabb és leghosszabb eljárásaként került be a történelembe, magába foglalta az 1968-1997 közötti időszakot, tehát mintegy 30 évet. Ezalatt történt meg letartóztatása, halálbüntetésének kiszabása elsőfokon,

⁵¹ *Porkoláb*. i. m.

⁵² *Porkoláb*. i. m.

⁵³ *Porkoláb*. i. m.

⁵⁴ *Yamamoto, Lilian*: Prison Literature in Defense of a Sentenced to Death Defendant in Japan – Tears of Ignorance by Norio Nagayama. *Anamorphosis – Revista Internacional de Direito e Literatura*, 2015, 267-283. o.

⁵⁵ *Yamamoto - Lilian*: 268. o.

másodfok általi enyhítése életfogytig tartó szabadságvesztésre, a másodfokú döntés megsemmisítése, a napjainkban is irányadó 9 kritérium megalkotása, a halálbüntetés helybenhagyása, végül pedig akasztással történő kivégzése.⁵⁶

A Japán Legfelsőbb Bíróság 1983-ban lefektette az ügyel kapcsolatban azon mérlegelési kritériumokat, elveket, szempontokat, melyeket a halálbüntetés kiszabásakor a japán bíróságoknak tanulmányozniuk, mérlegelniük kell, napjainkban is. Ezek az úgynevezett *Nagayama-kritériumok*.⁵⁷ A kilenc kritérium a következőket jelenti: a gyilkosság természete (*nature of the murder*), a motiváció (*motivation*), mint indíték, az elkövetés módja (*method used*), főként a kegyetlenség, brutalitás tekintetében, az áldozatok száma (*number of the killed people*), az áldozatok családjainak érzelmei (*feeling of the victim's family*), például gondolataik, érzéseik, büntetőeljárással kapcsolatos elvárásaik. A kritériumok közé tartozik még a társadalmi hatás (*magnitude of the social implications*), a vádlott életkora (*age of the defendant*), a vádlott bűnügyi előélete (*criminal history*), mint például a visszaesés, végül pedig az utolsó szempont a megbánás mértéke (*demonstration of remorse*), például a bűnbánat és a jóvátétellel kapcsolatos törekvései.⁵⁸ A bíróságok ezen szempontok együttes értelmezése, értékelése, elemzése alapján hoznak döntést, azonban a halálbüntetés a japán gyakorlatban valószínűbb, ha az elkövető által elkövetett bűncselekménynek több halálos áldozata van, vagy ha az elkövetés kiemelkedően kegyetlenül történt.⁵⁹

Összességében ez az ügy kiemelkedően fontos Japán joganyaga szempontjából, hiszen ebben az ügyben történt meg a halálbüntetés kiszabásával kapcsolatos anyagi kritériumok lefektetése Japánban, melyek a mai napig kötelezően használatosak az országban. Nagayama ügyében a bíróság a kritériumok mérlegelését követően kiszabta a halálbüntetést, melyet 1997-ben akasztással végrehajtottak.⁶⁰

Véleményem szerint ez az eset tökéletesen rávilágít az Amerikai Egyesült Államok és Japán büntetőjoga közötti különbségekre. Míg az USA-ban precedensrendszer érvényesül, az egyes ügyek példát jelenthetnek más ügyek számára, addig Japánban zártabb rendszer működik, lefektetett anyagi és eljárási szabályokkal.

III.2.2. Shinji Aoba-ügy

A Nagayama-ügy után most egy olyan esetet tanulmányozok, mely még frissnek tekinthető (2024), s azt gondolom, hogy ez az ügy megmutatja, hogy a japán ítélkezés napjainkban is a Nagayama-kritériumok alapján történik, ez az ügy a kritériumok egyfajta gyakorlati megvalósulása.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Yamamoto - Lilian. 273. o.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Uo.

Az eset körülményeivel kapcsolatban azt érdemes rögzíteni, hogy Shinji Aoba 2019-ben 36 embert ölt meg egy kiotói animációs stúdió felgyújtásával.⁶¹ Az eset megrázta Japán társdalmát, s a kiotói kerületi bíróság bűnösnek találta az elkövetőt többek között emberölés, gyújtogatás és egyéb más bűncselekményekkel összefüggésben. Aoba motivációja a cselekménnyel kapcsolatban a stúdió iránt érzett haragban nyilvánult meg, ugyanis szerinte a stúdió ellopta az ötleteit, miután elutasította regényeit egy éves pályázaton. A túlélők arról számoltak be, hogy a támadás reggelén Aoba betört a stúdióba, benzint locsolt a földre, majd meggyújtotta.⁶² Az épületben akkor körülbelül 70 ember dolgozott, sok áldozat szén-monoxid mérgezésben hunyt el, emellett 30 ember súlyos sérüléseket szenvedett. Maga az elkövető is súlyosan megégett a támadás során, 10 hónapot töltött kórházban, mielőtt 2020 májusában letartóztatták.⁶³

A bíróság előtt Aoba kerekesszékekben jelent meg, s a következőket említette: „*Nem gondoltam, hogy ennyi ember fog meghalni, és most azt hiszem, túl messzire mentem*”. A védelme azzal érvelt, hogy Aoba mentálisan alkalmatlan arra, hogy büntetőjogi felelősségre vonják, képtelen megkülönböztetni a jót a rossztól.⁶⁴ Az ügyvédek az érvelést a Japán Büntető Törvénykönyv 39. szakaszának rendelkezéseire alapozták, mely kimondja, hogy nem lehet büntetőjogilag felelősségre vonni azt a személyt, aki az elkövetéskor mentális zavarából fakadóan nem képes felismerni cselekvése, tettei helytelenségét, vagy pedig nem képes a felismerésének megfelelően cselekedni.⁶⁵ A következő bekezdés értelmében pedig aki korlátozott beszámíthatósággal rendelkezik, számára a büntetést kötelezően enyhíteni kell.⁶⁶ A bíró azonban nem fogadta el ezen érvelést, s kimondta, hogy Aoba „*sem őriült nem volt, s nem szenvedett csökkenő mentális képességgel sem a bűncselekmény elkövetése idején*”. Emellett a bíró kiemelte, hogy 36 ember halála rendkívül súlyos és tragikus, s hogy az elhunyt áldozatok félelme és szenvedése felfoghatatlan volt.⁶⁷

A büntetés kiszabásánál az igazságszolgáltatás a Nagayama-kritériumok elemzésével hozta meg döntését. Ugyan mind a 9 kritériumot komplexen szükséges elemezni, a japán bírói gyakorlatban az áldozatok száma és a bűncselekmény elkövetésének módja bír a legnagyobb jelentőséggel. Aoba esetében ezek egyértelműen ellene szóltak, lévén az esetnek 36 személy

⁶¹ Japan man sentenced to death for Kyoto Animation studio arson. Al Jazeera, 2024. <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/25/japan-sentences-man-to-death-for-kyoto-anime-studio-fire-that-killed-36> (2026.04.09.)

⁶² Uo.

⁶³ Uo.

⁶⁴ Kyoto Animation arsonist Shinji Aoba sentenced to death. BBC News, 2024. <https://www.bbc.com/news/world-asia-68090388> (2026.04.09.)

⁶⁵ Penal Code of Japan (Act No. 45 of 1907), Section 39.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Al Jazeera: i. m.

áldozataul esett, erős, különös fájdalommal. A bíróság mindezek alapján halálbüntetést szabott ki Shinji Aoba elkövetőre, aki a beszámolók alapján lehajtott fejjel hallgatta a bíró ítéletét.⁶⁸

Az eset azonban a mai napig nem zárult le, s Aoba ítéletének végrehajtása sem történt még meg, annak ellenére, hogy az ítélethirdetésre 2024. január 25. napján került sor, s 2025. január 27. napján vált jogerőssé, miután a vádlott visszavonta a fellebbezését.⁶⁹ Ennek magyarázatára korábban már utaltam. Egyrészt a végrehajtáshoz miniszteri aláírás szükséges, melyet a jogerőre emelkedést követően 6 hónapon belül meg kell tenni a törvény értelmében, ám ez a gyakorlatban szinte sosem valósul meg, mint ahogyan az itt is látható. Másrészt a minisztereket politikai óvatosság is vezérli, főként azokban az ügyekben, ahol mentális betegség gyanúja merül fel, vagy ahol a vádlott kérhet perújrafelvételt.⁷⁰

Shinji Aoba jelenleg, 2026-ban az Oszakai Fogdaházban tölti napjait, teljes izolációban.⁷¹ Mivel a gyűjtogatás következtében jelentős sérüléseket szenvedett, a hatóságuknak biztosítaniuk kell megfelelő állapotát az ítélet későbbi végrehajtásához. A japán jog értelmében ugyanis nem végezhető ki az a személy, aki fizikai vagy mentális állapota miatt nem képes felfogni büntetése súlyát, lényegét.⁷²

Összességében elmondható, hogy az általam bemutatott esetek japán legjelentősebb büntetőügyei közé tartoznak. Nagayama ügye az abban lefektetett kritériumok miatt, melyek alapjául szolgálnak a japán büntetőeljárásnak, véleményem szerint Shinji Aoba ügyében pedig a kritériumok gyakorlati megvalósulásának egyik példáját láthatjuk.

III.3. Irán

Irán az iszlám világ államainak sorát erősíti, s ez alapján jogrendszerének alapja a saría.⁷³ A saría jelentése „út” vagy „forrásig vezető út”, isteni törvények és vallási szabályzatok összessége, amely meghatározza és egyben irányítja a muszlimok életét.⁷⁴ A saría forrásai közül a következők a legjelentősebbek: Korán, hadíszok, idzsma és a kijász.⁷⁵ A Korán az iszlám vallás legfontosabb tételeit tartalmazza, a hadíszok Mohamed próféta életéről szólnak, az idzsma a jogi konszenzust jelenti a kijász pedig az analóg érvelést.⁷⁶

⁶⁸ BBC News: i. m.

⁶⁹ Death sentence for KyoAni arsonist finalized. NHK World-Japan, 2025.

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Kyoto Animation arsonist sentenced to death over 2019 attack. The mainichi, 2024. január 25. <https://mainichi.jp/english/articles/20250131/p2a/00m/0na/016000c> (2026.04.09.)

⁷² Penal Code of Japan (Act No. 45 of 1907), Section 479.

⁷³ Bill Warner: Saría törvény nem muzulmánoknak. <https://www.nsh-kapolna.hu/galeria/sharia.pdf> (2026.04.09.)

⁷⁴ Vándor-Csajka Adrián: The relationship between the Islamic legal system Sharia and European continental law. Belügyi Szemle.

⁷⁵ Balogh Márton – Jávorszki Hunor Bendegúz: A halálbüntetés vallási alapja a saría jogban és annak alkalmazása, kiszabása a gyakorlatban. Scriptura 2022/1. sz. 19. o.

⁷⁶ Uo.

A saria ismeri és alkalmazza a halálbüntetés intézményrendszerét, egyrészt a bűnözés csökkentése, másrészt a közösség megóvása érdekében.⁷⁷ Az Allah ellen elkövetett bűncselekmények közül négyet büntetnek halállal: a házasságtörést, fegyveres rablást, hitehagyást és a lázadást. Ezek mellett még egyéb bűncselekmények esetében is kiszabnak halálbüntetést, mint például kábítószer-kereskedelem, alkoholismétlés és bizonyos szexuális bűncselekmények. A halálbüntetés alkalmazása elterjedt az iszlám államaiban. Egy 2020-as jelentés szerint a világon végrehajtott kivégzések 88%-a négy országban lett végrehajtva, nevezetesen Egyiptomban, Szaúd-Arábiában, Irakban és az általam vizsgált Iránban.⁷⁸

Az iszlám térségben Irán hajtja végre manapság a legnagyobb számú kivégzéseket. A kivégzések száma az 1979-es forradalmat követően emelkedett drasztikusan az országban.⁷⁹ Az ellenzéki csoportok felszámolását követően az Amnesty International mintegy 2616 kivégzést dokumentált egy év alatt, a tárgyalásokon a vádlottak gyakran nem rendelkeztek védőügyvéddel. Fontos még kiemelni az 1988-as mézárálást, ahol Khomeini ajatollah utasítására rengeteg politikai foglyot mézároltak le, azonban ezt az eseményt a hatóságok sosem ismerték el.⁸⁰ Ki kell emelni, hogy Iránban hivatalos statisztika a halálbüntetésekkel kapcsolatban nincs, újságcikkek, híradások alapján lehet becsléseket végezni a számokat tekintve. A vallás hatást gyakorol az igazságszolgáltatásra, ugyanis a vallási vezető nevezi ki a bírói kar fejét, s a tisztességes eljáráshoz való jog is gyakran csorbát szenved.⁸¹ Szükséges még szót ejteni a vérdíjról és a megtorlásról. A megtorlás (*Qesas*) magánjogi jellegű intézmény, főként emberölés esetén alkalmazzák, az áldozat örököseinek szerepét jelenti olyan értelemben, hogy döntenek arról, hogy kérnek-e kivégzést vagy pedig megbocsátanak. A vérdíj (*Díja*) pedig egy pénzbeli kártérítés, melyet *Qesas* helyett lehetséges fizetni, ha az áldozat családja beleegyezik.⁸² Ezt vizsgálva látható, hogy míg a korábbiakban bemutatott két államban az ítékezés kizárólag az állam számára lehetséges, tehát úgymond állami monopólium, addig itt Iránban különböző esetekben magánszemélyek számára is nyitva áll a kapu, hogy cselekedjenek bűncselekmények elkövetése esetén.⁸³

A kivégzések módjáról elmondható, hogy többnyire akasztással történik Japánhoz hasonlóan, de a megkövezést is ismerik, ahol a törvény szabályozza a kövek méretét.⁸⁴ Ezek mellett

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ Mideast states made 'chilling' use of executions amid pandemic: Amnesty. France 24. <https://www.france24.com/en/live-news/20210421-mideast-states-made-chilling-use-of-executions-amid-pandemic-amnesty> (2022. 05. 10.) Idézi: Balogh Márton – Jávorszky Hunor Bendegúz: A halálbüntetés vallási alapja a saria jogban és annak alkalmazása, kiszabása a gyakorlatban. Scriptura 2022/1. sz. 23. o.

⁷⁹ International Federation for Human Rights: IRAN/death penalty. A state terror policy.

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Uo.

⁸² Uo.

⁸³ Uo.

⁸⁴ Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran (Incorporating all amendments up to January 2012). Fordította: Iran Human Rights Documentation Center (IHRDC). New Haven, 2012.

elviekekben létezik a szakadékba taszítás és a lefejezés is, bár ritkán kerülnek alkalmazásra. Hasonlóan Japánhoz és számos más országhoz, az elkövetéskor fennálló mentális zavar, betegség mentesíti az elkövetőt büntetőjogi felelőssége alól, illetve a mentesség gyermekekre is vonatkozik. Hozzá kell tenni, hogy Iránban a gyermekkort a pubertás elérése előtti kort tekintik, mely az állam szabályai szerint fiúknál 15, lányoknál 9 holdév. A gyakorlatban a halálra ítélt kiskorúakat 18 éves korukig börtönben tartják, majd kivégzik őket.⁸⁵ A kiskorúság értelmezése vallási alapon történik, a tényleges alkalmazás ennél összetettebb, lehetőség van többek között arra, hogy a bíróság vizsgálja az „érettséget” és a beszámíthatóságot, szóval az összkép árnyaltabb annál, mint amit a törvények betűi kimondanak.

Ezen információkat látva azt a következtetést vontam le, hogy Iránban a halálbüntetés sok más országhoz hasonlóan alkalmas a cselekmény megtorlására, de az állami rend fenntartására is alkalmazzák.

III.3.1. Goli Kouhkan-ügy

Goli Kouhkan egy nő, akit éveken át bántalmazott férje fizikálisan és szexuálisan is. A házaspárnak gyermeke született, mikor Kouhkan mindössze 13 éves volt.⁸⁶ Házasságát meg kívánta szüntetni, ám a nők számára rendkívül diszkriminatív iráni vallási törvények, dokumentumok nélküli státusza miatt ez nem volt lehetséges. 2018-an, mikor Kouhkan 18 éves volt, összetűzésbe keveredett házastársával, s ez férje halálához vezetett. Az iráni bíróságok nem vették figyelembe a nő évek óta fennálló rossz körülményeit, valamint férje folyamatos bántalmazását, ön- és gyermekvédelmi erőfeszítéseit. Kouhkant, aki egyébként írástudatlan és nem rendelkezett jogi védelemmel, „vallomásra” kényszerítették, mely a *Qesas* büntetésnek az alapját képezte.⁸⁷ Irán törvényei értelmében az áldozat családja megakadályozhatja az elítélt kivégzését meghatározott vérdíj fizetésének ellenében.⁸⁸

Az ügyben az ENSZ szakértői is megnyilvánultak. Hangsúlyozták, hogy a vérdíj meghatározott összege jóval meghaladja az elítélt lehetőségeit, anyagi viszonyait, s hogy kivégzése nem, etnikai és társadalmi-gazdasági státusz alapján rendszerszintű diszkriminációt tükrözne. A következőképpen fogalmaztak: „Ő egy nő, akit gyermekként házasságra kényszerítettek, éveket brutálisan bántalmazták, majd családja és az igazságszolgáltatás is magára hagyta. Az ügye élesen szemlélteti, hogyan találkozunk a nemi diszkrimináció és az etnikai marginalizáció, és mély igazságtalanságot terem”⁸⁹. Hozzáadték,

⁸⁵ International Federation for Human Rights: i. m.

⁸⁶ UN: Iran Must Halt Execution of Woman Survivor of Child Marriage and Abuse. Center for Human Rights in Iran, 2023. <https://iranhumanrights.org/2025/12/un-iran-must-halt-execution-of-woman-survivor-of-child-marriage-and-abuse/> (2026.04.09.)

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ Uo.

hogy az elítélt esete részét képezi a nők elleni diszkrimináció szélesebb mintájának Iránban, ugyanis számos más esetben a halálra ítélt nők családon belüli erőszak vagy kényszerházasság áldozatai voltak, s önvédelemből cselekedtek. Az iszlám jog ugyanis nem nyújt semmilyen hatékony védelmet sem elméletben, sem pedig a gyakorlatban sok nőt érintő családon belüli erőszak ellen, s nem segít azon nőknek, akik menekülni próbálnak az ilyen házasságból, s önvédelemből cselekednek.⁹⁰

Kouhkan végül az utolsó pillanatban megmenekült kivégzése elől, 7-8 év halálsoron töltött időt követően, ugyanis áldozata családja végül elfogadta a vérdíjat, így a megtorlás joga megszűnt, tehát a halálbüntetés jogerősen és véglegesen lekerült róla.⁹¹ A vérdíj összege közösségi adománygyűjtésekből, valamint különböző jogvédő szervezetek és aktivisták segítségével gyűlt össze.⁹²

Véleményem szerint az eset rávilágít az iráni, s tágabb értelemben az iszlám jogrendszer visszásságaira, igazságtalanságaira, még akkor is, ha Kouhkan szempontjából pozitív eredménnyel zárult. Megmutatja, hogy a gazdag elkövetők könnyebben megváltják magukat, míg a szegények sorsa ügyük nyilvánosságához való eljutásától és az adománygyűjtések eredményességétől függ. Emellett, ha az áldozat családja kívánja az elkövető megbüntetését, s nem fogadja el a vérdíjat, mindenképpen kivégzik, függetlenül attól, hogy össze tudná-e gyűjteni az összeget és függetlenül cselekménye önvédelmi jellegétől.

III.3.2. Mohammad Ghobadlou-ügy

Mohammad Ghobadlou egy mentális zavarokkal küzdő férfi volt, aki részt vett Iránban a 2022-ben szervezett „Nő, Élet, Szabadság” névvel ellátott tüntetésen.⁹³ Ezt követően tartóztatták le egy rendőr megölésének vádjával. Az ügy bírója, aki hírhedt arról, hogy alaptalan, állami szervek jelentései alapján hoz ítéletet, halálra ítélte Ghobadlout.⁹⁴ A Legfelsőbb Bíróság először helybenhagyta az ítéletet, később mégis megsemmisítette és újratárgyalást rendelt el, ahol értékelni kell a vádlott mentális állapotát és az állapota bűncselekmény elkövetésével kapcsolatos összefüggését.⁹⁵

Ennek ellenére a hatóságok megtagadták az újratárgyalás megszervezését. A dokumentumok azt mutatják, hogy megakadályozták az újratárgyalást, s az ügy jogellenesen lett továbbítva azokhoz

⁹⁰ Uo.

⁹¹ Goli Kouhkan: Woman Saved from Execution After 20 years.

⁹² Uo.

⁹³ Center for Human Rights in Iran: Street Protester Mohammad Ghobadlou Hanged in Iran, Amid State-Sanctioned Killing Spree, 2024. <https://iranhumanrights.org/2024/01/street-protester-mohammad-ghobadlou-hanged-in-iran-amid-state-sanctioned-killing-spree/> (2026.04.10.)

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ Amnesty International: Iran: Executions of protester with mental disability and Kurdish man mark plunge into new realms of cruelty. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/01/iran-executions-of-protester-with-mental-disability-and-kurdish-man-mark-plunge-into-new-realms-of-cruelty/> (2026.04.10.)

a bírókhöz, akik korábban helybenhagyták az ítéletet.⁹⁶ A későbbi folyamatokat a hatóságok titokban tartották. Mohammad Ghobadlout végül 2024. január 23-án hajnalban kivégezték. A folyamat jogellenességét jelzi, hogy védőjét kevesebb, mint 12 órával előtte értesítették, hogy védencét kivégzésre jelölték. Az ítélet őt és az elítélt családtagjait is megdöbbsentette és sokkolta, hiszen ők abban a tudatban voltak, hogy Ghobadlou ügyét újratárgyalják, nem tudtak arról, hogy az igazságügyi hatóságok titokban megkerülik a jogszabályokat, és nyíltan megsértik az emberiség és a jogállamiság alapelveit.⁹⁷

Az ügyben megszólalt az Iráni Emberi Jogok Központjának ügyvezető igazgatója is. A következőket mondta: *”Mohammad Ghobadlou megölése nyilvánvaló igazságtalanságot feltételez mentális állapotok miatt, ez egy olyan ítélet, melyet egy igazságszolgáltatási eljárás álcája alatt hajtottak végre”*. Hozzátette, hogy *„azonnali globális cselekvésekre van szükség a további kegyetlenségek megelőzése érdekében”*.⁹⁸ Kifejtette álláspontját egy iráni, emberi jogi ügyekkel foglalkozó ügyvéd is, aki neve elhallgatását kérte. Úgy fogalmazott, hogy *„általában a hatóságok végrehajtják a halálos ítéletet, majd értesítik a nyilvánosságot. Azonban ebben az esetben a vádlott ügyvédjét hirtelen tájékoztatták, hogy az ítéletet rövidesen végrehajtják. Ezzel a hatóságok engedték, hogy a kivégzés elleni reakciók fokozódjanak. Később, miután a közvélemény, civil intézmények, emberi jogi szervezetek, a nemzetközi közösség és a politika szereplői kifejezték felháborodásukat, az ítéletet végrehajtották. Bizonyos értelemben a kormány szándékosan gúnyolta a közvéleményt és az emberi jogi aktivistákat”*.⁹⁹

Ghobadlou ügye nem példa nélküli Iránban. Sok más foglyot, közülük politikai foglyokat is szinte valódi eljárás nélkül ítélnék halálra. Sokak szerint a világ vezetőinek fel kellene szólítani az iráni hatóságokat, hogy függesszék fel az igazságtalan, indokolatlan kivégzéseket, különben súlyos diplomáciai és gazdasági következményekkel kell számolniuk. A CHRI arra kéri a globális vezetőket, hogy fokozzák a nyomást és követeljék a kivégzések azonnali megszüntetését, beleértve a politikai foglyok kivégzését is.¹⁰⁰

IV. Befejezés

A tanulmányom alapján látható, mennyire megosztott a világ, ha a halálbüntetés kerül a középpontba. Ahány állam, annyi vélemény, s biztos vagyok abban, hogy az ezzel kapcsolatos viták sorozata sosem fog lezáródni. Vissza kell állítani a halálbüntetést? Vagy éppenséggel el kell törölni? Fel kell függeszteni? Alkalmazása összeegyeztethető az alapvető normákkal, jogokkal? Sérti az ember élethez való jogát, mint alkotmányos alapjogot? Ezek mellett még számos kérdés feltehető,

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ Center for Human Rights in Iran: i. m.

⁹⁹ Uo.

¹⁰⁰ Uo.

s közös bennük, hogy egyikre sem adható konkrét, minden szempontból kielégítő és pontos válasz. A halálbüntetés jövőjével kapcsolatban elmondható, hogy a világ államai az elmúlt három évtizedben folyamatosan törölték el ezt a szankciót, a folyamat az elmúlt években valamennyire lassuló tendenciát mutat.¹⁰¹ A demokratikus államok javarészt már eltörölték a halálbüntetést, a mellette kitartó államoknál pedig felfedezhető egyfajta „keménymag”, melyek valószínűsíthetően a jövőben is a halálbüntetés mellett teszik le a voksukat. A diktatúrák számára kézenfekvő a halálbüntetés alkalmazása. Úgy gondolom, hogy ez egy lehetőség, eszköz számukra hatalmuk megtartására, félelemkeltésre, hiszen a nép valószínűleg nem lázad fel egy hatalom ellen, ha tudja, milyen következményekkel kell szembenéznie a lázadás leverését követően. A konzervatívabb iszlám államok esetében sem lehet eltörlésre számítani, tekintve a vallási és világi szabályok egybemosódását, egyház és állam összefonódását, tehát a szekularizáció hiányát. Ezen államok szigorúan ragaszkodnak a szabályokhoz és hagyományokhoz az élet minden egyes területén.¹⁰²

Összegezve tehát megállapítható, hogy a halálbüntetés jelenléte nem a jogfejlődés kérdésköréhez tartozik. Az emberi élet kioltására irányuló szankció mindaddig jelen lesz különböző államok jogrendszerében, ahol a hatalom féltése vagy a megtorlás igénye, a bosszúvágy erőteljesebb az élet sérthetetlenségének dogmájánál. Ez alapján 2026-ban nem azt kérdést fogalmaznám meg, hogy el kell-e törölni a szankciót, hanem hogy a világ államai képesek-e egy olyan közrendet, közbiztonságot teremteni, ahol a halálbüntetés jelenléte csupán elméleti kategóriaként vetődhet fel.

¹⁰¹ Balázs: i. m.

¹⁰² Balázs: i. m.